

الگوی اخلاقی رابطه زوجین در خانواده تراز از نگاه رهبر انقلاب اسلامی

صدیقه قربانیان^۱

چکیده

خانواده، مهم‌ترین نهاد اجتماعی و بستر تربیت نسل‌های آینده است. این پژوهش با بررسی دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی، تلاش دارد الگویی اخلاقی برای رابطه زوجین در خانواده تراز ارائه دهد. این پژوهش از منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی تحلیلی به تحریر در آمد. در این الگو، زن و مرد حقوق برابر اما وظایف مکمل دارند و عدالت جنسیتی به جای برابری مطلق مورد تأکید است. زن، محور عاطفه و آرامش در خانواده است و با نقش همسری و مادری، سلامت روحی و معنوی خانواده را تضمین می‌کند. در مقابل، مرد مسئولیت حمایت، تأمین امنیت و مدیریت خانواده را بر عهده دارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه‌ی زوجین در خانواده تراز فراتر از یک پیوند مادی، مسیری برای تعالی معنوی و اجتماعی است. محبت، همدلی، تقسیم عادلانه وظایف و درک متقابل از ارکان اصلی این الگو محسوب می‌شوند. همچنین، تأکید بر نقش حمایتی زن در رشد شخصیتی و اجتماعی مرد، از نکات کلیدی در این الگو است. در نهایت، خانواده تراز، بستری برای پرورش نسل‌هایی متعهد، اخلاق‌مدار و مؤمن خواهد بود که می‌تواند به ارتقای سلامت روحی جامعه و شکل‌گیری تمدن اسلامی کمک کند.

واژگان کلیدی: الگوی اخلاقی، خانواده، خانواده تراز، رابطه زوجین، رهبر انقلاب

اسلامی.

^۱ - طلبه حوزه علمیه خواهران کمال شهر، ام البنین (سلام الله علیها).

۱- مقدمه

خانواده، به عنوان نخستین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، نقشی بی‌بدیل در شکل‌دهی به نگرش‌ها، هنجارها و ارزش‌های جامعه ایفا می‌کند. این نهاد که همواره یکی از مهم‌ترین ارکان انتقال فرهنگ و تربیت نسل‌های آینده بوده است، نه تنها در ابعاد فردی بلکه در حوزه‌های کلان اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نیز تأثیرگذار است. از این رو، کیفیت روابط میان زوجین به‌عنوان ستون‌های اصلی خانواده، می‌تواند سرنوشت یک جامعه را در ابعاد مختلف رقم بزند. در جوامع اسلامی، الگوی مطلوب رابطه میان زن و شوهر، مبتنی بر اصول اخلاقی و آموزه‌های دینی تعریف شده است، و رهبران دینی همواره تلاش کرده‌اند تا این الگو را تبیین و در جامعه نهادینه کنند.

مقام معظم رهبری، به‌عنوان یک متفکر اسلامی و رهبر جامعه، علاوه بر نقش حکمرانی، رسالت هدایت فکری و اخلاقی مردم را نیز بر عهده دارند. در بیانات ایشان، خانواده به‌عنوان مرکزی برای رشد فضائل انسانی و پرورش نسل آینده معرفی شده است و رابطه زوجین در این ساختار، نقشی محوری در تحقق این هدف ایفا می‌کند. ایشان با نگاهی عمیق به اهمیت این روابط، بر اصولی همچون مودت، رحمت، احترام متقابل و مسئولیت‌پذیری تأکید دارند و الگویی اخلاقی برای تقویت بنیان خانواده و کاهش آسیب‌های ناشی از تعارضات زوجین ارائه می‌دهند. در شرایط کنونی، که جامعه با چالش‌های متعددی همچون افزایش طلاق‌های رسمی و عاطفی روبه‌روست، بازخوانی این الگوی کارآمد بر اساس آن، می‌تواند نقش مهمی در تحکیم بنیان خانواده ایفا کند.

آمارهای رسمی نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، نرخ طلاق به طرز نگران‌کننده‌ای افزایش یافته است. به‌عنوان نمونه، در سال ۱۴۰۰، به ازای هر سه ازدواج،

یک طلاق به ثبت رسیده است. این آمار تنها بخش آشکار از یک بحران عمیق تر است، چراکه بسیاری از زوجین سال‌ها در وضعیت طلاق عاطفی به سر می‌برند، بدون اینکه در آمارهای رسمی ثبت شوند. عوامل متعددی همچون بی‌توجهی، بی‌تعهدی و بی‌احترامی از مهم‌ترین دلایل این گسست‌ها عنوان شده‌اند. در چنین شرایطی، ارائه یک الگوی اخلاقی مبتنی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری می‌تواند به‌عنوان راهکاری مؤثر در کاهش تنش‌های خانوادگی و تقویت روابط زوجین مورد استفاده قرار گیرد.

پژوهش حاضر، با هدف بررسی الگوی اخلاقی رابطه زوجین در خانواده تراز اسلامی از منظر مقام معظم رهبری، تلاش می‌کند تا اصول بنیادین این الگو را استخراج و تحلیل نماید. در این راستا، ابتدا مبانی نظری مربوط به روابط همسران از منظر اسلام مورد بررسی قرار گرفته، سپس دیدگاه مقام معظم رهبری درباره ویژگی‌های زن و مرد و جایگاه آنان در خانواده تحلیل می‌شود. در نهایت، با ارائه راهکارهایی عملی، الگویی برای بهبود روابط زوجین و تقویت بنیان خانواده اسلامی ارائه خواهد شد. این پژوهش می‌تواند به‌عنوان مرجعی برای سیاست‌گذاران اجتماعی، مشاوران خانواده و عموم مردم در جهت کاهش آسیب‌های خانوادگی و ارتقای سطح روابط زوجین مورد استفاده قرار گیرد.

این موضوع در علوم‌ی مانند اخلاق، جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی قابلیت بررسی دارد. محقق در این مقاله به اندیشه مقام معظم رهبری توجه نموده است.

۲- مفهوم شناسی

قبل از ورود به بحث اصلی تعریف لغوی و اصطلاحی واژگان کلیدی عنوان بیان خواهد شد.

۲-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی خانواده

خانواده در لغت به معانی مختلفی از جمله «اعقاب»، «اهل بیت»، «تبار»، «تیره»، «خاندان»، «دودمان»، «سلاله»، «طایفه» و «فامیل» اشاره دارد. این واژه مفهومی گسترده دارد و می‌تواند به مجموعه‌ای از افراد گفته شود که از طریق نسل مشترک یا پیوندهای خانوادگی با یکدیگر مرتبط هستند.^۲

از نظر اجتماعی، خانواده یک واحد مهم و اساسی به شمار می‌رود که نه تنها شامل افرادی است که در یک خانه زندگی می‌کنند، بلکه تمامی نسل‌های گذشته و آینده را نیز در بر می‌گیرد. این مفهوم در جوامع مختلف تعاریف متعددی دارد و دیدگاه‌های گوناگونی درباره آن ارائه شده است.^۳

یکی از رایج‌ترین تعاریف خانواده این است که خانواده از یک زن و مرد تشکیل می‌شود که از طریق عقد نکاح پیوند یافته‌اند و با تولد فرزندان، این واحد اجتماعی تکمیل می‌شود. این تعریف به بنیان ابتدایی تشکیل خانواده اشاره دارد، اما در برخی

^۲ - دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، ج ۶، تهران: دانشگاه تهران موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۷۷ش، ص ۹۴۳۸.

^۳ - ن.ک: مفتاح، حکمی، تاثیر خانواده در تکوین شخصیت انسان از دیدگاه قران و روایات با مقارنه دانش اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۹ش، ص ۱۷ و ۱۸.

فرهنگ‌ها و جوامع، شکل‌های متنوعی از خانواده نیز وجود دارد که ممکن است این تعریف را گسترش دهند.

دانشمندان علوم اجتماعی خانواده را یکی از نخستین نظام‌های نهادی عمومی و جهانی می‌دانند که برای تأمین نیازهای اساسی، عاطفی و اجتماعی انسان ضروری است. این نهاد نقش حیاتی در بقای جامعه ایفا می‌کند و از میان تمام نهادهای اجتماعی، طبیعی‌ترین و نزدیک‌ترین نهاد به انسان محسوب می‌شود.^۴

۲-۲- مفهوم خانواده تراز

در خانواده تراز اسلامی، وظایف مشترکی برای زوجین مطرح می‌شود. از جمله این وظایف می‌توان به احترام گذاشتن به یکدیگر، عدم فرعیت هیچ یک از زوجین نسبت به دیگری، مکمل بودن نسبت به یکدیگر، داشتن حقوق برابر و پرداختن به تفاوت‌های طبیعی میان زوجین (که شامل بعد جسمی و روحی است) اشاره کرد. اسلام ازدواج را نعمتی الهی و خانواده را نیاز و گرایشی فطری می‌داند که هدف از تشکیل آن رسیدن به آرامش است. در خانواده تراز اسلامی، تدین رمز مانایی خانواده است. اسلام برای غرایز جنسی اهمیت بالایی قائل می‌شود و آن را پشتوانه تحکیم خانواده در چارچوب مجاز می‌شمارد.^۵

^۴ - شرقی، محمد رضا، خانواده متعادل (آناتومی خانواده)، تهران: انجمن اولیا و مربیان، چ یازدهم، ۱۳۸۵ش، ص ۳۷.

^۵ - بوجاری پرچم، سهیلا، خانواده دریهود، ص ۱۵، ۳۹، ۱۹.

حمایت متقابل، خانواده را به بستری برای رشد فردی و اجتماعی تبدیل می‌کنند. این هماهنگی و تعادل، همان راهی است که انسان را به سعادت دنیوی و اخروی می‌رساند.^{۳۳}

^{۳۳} -بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۷۰/۴/۱۰

نتیجه گیری

خانواده، به عنوان بنیادی ترین نهاد اجتماعی، نقشی اساسی در تربیت نسل ها و شکل گیری هویت فردی و جمعی دارد. از منظر رهبر انقلاب اسلامی، خانواده ی تراز، خانواده ای است که در آن زن و مرد با رعایت عدالت جنسیتی، نه تنها حقوق یکسان، بلکه وظایف مکمل و هماهنگی دارند که موجب تعالی فردی و اجتماعی می شود.

یکی از محورهای اساسی در این الگو، نقش زن به عنوان محور آرامش و عاطفه در خانواده است. تأکید بر اینکه زن در خانواده صرفاً یک کارگزار (قهرمانه) نیست، بلکه ریحانه ای است که فضای خانه را سرشار از محبت، انس و امنیت می کند، نشان دهنده جایگاه والای او در حفظ بنیان خانواده است. در مقابل، مرد نیز مسئولیت تأمین امنیت، رفع مشکلات و حمایت از خانواده را بر عهده دارد و به حمایت عاطفی و معنوی همسر خود نیازمند است.

عدالت جنسیتی به جای برابری مطلق یکی دیگر از ارکان این الگوست. رهبر انقلاب تأکید دارند که وظایف زن و مرد در خانواده نباید بر اساس تقلید از الگوهای غربی بازتعریف شود، بلکه باید متناسب با ویژگی های فطری و روحی آنها باشد. زن، با داشتن نقش بی بدیل در تربیت فرزند و مدیریت عاطفی خانه، و مرد، با مسئولیت های حمایتی و مدیریتی، مکمل یکدیگرند و هیچ کدام جایگزین دیگری نمی شود.

در این الگو، رابطه ی زوجین فراتر از یک قرارداد اجتماعی، بلکه مسیر تعالی و تقرب الهی است. ازدواج نه تنها یک نیاز طبیعی، بلکه راهی برای رسیدن به آرامش و تکامل معنوی معرفی شده است. به همین دلیل، اهمیت نقش همسری زن حتی در صورت نداشتن فرزند نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

نهایتاً، خانواده‌ی تراز در نگاه رهبر انقلاب، خانواده‌ای است که در آن محبت، همدلی، رعایت حقوق متقابل و تقسیم عادلانه وظایف حاکم باشد. این الگو نه تنها تضمین‌کننده‌ی سلامت روحی و اخلاقی جامعه است، بلکه پایه‌گذار تمدنی انسانی و الهی خواهد بود که در آن، خانواده به‌عنوان رکن اصلی جامعه ایفای نقش می‌کند.

فهرست منابع

*قرآن کریم .

۱- بوجاری پرچم، سهیلا، پرچم، اعظم، خانواده در یهود، معرفت ادیان، بیجا، ۱۳۹۲ش.

۲- تقوی پور، محمد رضا و صلواتیان، سیاوش، «الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر انقلاب»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، سال هجدهم، ش ۶۹، ۱۳۹۴ش.

۳- جعفری، الهه، «تغییر مفهوم خانواده از ازدواج سفید تا همجنس گرایی؛ با نگاهی به سبک زندگی، آسیبها و چالش ها»، فصل نامه مطالعاتی صیانت از حقوق زنان، سال سوم، ش ۸، ۱۳۹۶ش.

۴- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۷۷ش.

۵- ساروخانی، باقر، مقدمه ای بر جامع شناسی، تهران: انتشارات سروش، بی‌تا.

۶- شرقی، محمد رضا، خانواده متعادل (آناتومی خانواده)، تهران: انجمن اولیا و مربیان، چ یازدهم، ۱۳۸۵ش، ص ۳۷.

۷- قرائتی، محسن، سیمای خانواده در قرآن و روایات، تهران: انشارات درس های از قرآن، بی‌تا.

۸- مفتاح، حکمیه، تاثیر خانواده در تکوین شخصیت انسان از دیدگاه قران و روایات با مقارنه دانش اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۹ش.

۹- <https://farsi.khamenei.ir/>

